ДӘРІС 9. Музейлердегі экскурсия барысындағы ақпараттық-қатынас технологияларын пайдалану және экскурсиялық іс.

Дәріскер: т.ғ.к., доцент Қ.Б. Баудиярова

Дәрістің мақсаты:

Бұл тақырыптың негізгі мақсаты – экскурсия барысында қолданылатын таным әдістерін түсіндіру және ақпараттық үдерістегі байланыс түрлерін сипаттау.
Экскурсия жүргізу кезінде нысандарды көрсету, олардың тарихи немесе мәдени маңызын түсіндіру және тыңдаушылардың назарын сақтау үшін ғылыми таным әдістерін қолдану өте маңызды.

Жоспары

1	Экскурсиядағы индукциялық таным әдісі
2	Экскурсиядағы дедукциялық таным әдісі
3	Ақпараттық үдерістегі тікелей және кері байланыстарға сипаттама
4	Қорытынды
5	Пайдаланылған әдебиеттер

Экскурсиядағы таным әдістері

Экскурсия нысанын көрсету оның ерекшеліктерін біртіндеп ашудан басталады. Экскурсия барысында объектілер белгілі бір жүйемен көрсетіледі және олардың тарихы, маңызы мен ерекшеліктері түсіндіріледі. Нысанды көру және оны түсіну белгілі бір логикалық ретпен жүзеге асады. Бұл процесте индукциялық және дедукциялық таным әдістері қолданылады. Сонымен қатар экскурсияда анализ және синтез әдістері де маңызды рөл атқарады. Анализ кезінде объектінің жеке бөліктері мен ерекшеліктері қарастырылады. Ал синтез кезінде осы бөліктер біріктіріліп, объектінің жалпы мағынасы мен мәні түсіндіріледі.

Индукция мен дедукция экскурсия жүргізушінің әңгімесінде, түсіндіруінде және баяндамасында қолданылады. Сондықтан экскурсиялық іс барысында бұл әдістерді дұрыс пайдалану экскурсияның сапасын арттырады.

Индукциялық таным әдісі

Индукция сөзі латын тіліндегі “inductio” сөзінен шыққан. Оның мағынасы – бағыттау немесе ой салу дегенді білдіреді.

Ғылыми тұрғыдан индукция – жеке фактілерден жалпы қорытынды жасау процесі. Яғни зерттеу жекелеген құбылыстарды зерттеуден басталып, кейін жалпы заңдылықтарды анықтауға бағытталады.

Ғылым көбінесе эмпирикалық танымнан басталады. Бұл дегеніміз – табиғаттағы немесе қоғамдағы нақты құбылыстарды зерттеу. Ғалымдар жекелеген құбылыстарды зерттей отырып, олардың ұқсас қасиеттерін анықтайды.

Индукциялық ой қорытындысы

Индукциялық ой қорытындысы жеке деректер мен фактілерді жинақтау арқылы жасалады.

Мысалы, белгілі бір топқа жататын бірнеше құбылысты зерттеу барысында олардың ортақ белгілері анықталады. Осы белгілердің қайталануы жалпы заңдылықтарды анықтауға мүмкіндік береді.

Индукциялық әдіс ғылыми зерттеулерде және білім беру процесінде кеңінен қолданылады. Экскурсия барысында да бұл әдіс тиімді болып табылады.

Экскурсовод алдымен нақты объектілерді көрсетіп, олардың ерекшеліктерін түсіндіреді. Кейін осы мәліметтер негізінде жалпы қорытынды жасайды.

Алайда индукциялық қорытынды әрдайым толық дәл нәтиже бере бермейді, өйткені ол тәжірибелік деректерге негізделеді.

Дедукциялық таным әдісі

Дедукция сөзі латын тіліндегі “deductio” сөзінен шыққан. Оның мағынасы – бөліп шығару немесе қорытынды жасау дегенді білдіреді.
Дедукция – жалпыдан жекеге қарай бағытталған ой қорытындысы. Яғни зерттеу жалпы қағидалардан басталып, кейін жеке құбылыстарға қатысты қорытындылар жасалады.
Бұл әдіс ғылыми зерттеулерде және логикалық ойлау процесінде кеңінен қолданылады. Дедукция арқылы жалпы заңдылықтар негізінде нақты құбылыстар түсіндіріледі.

Дедукциялық ойлау ерекшелігі, ақпараттық үдерістегі тікелей байланыс

Дедукциялық ойлау кезінде жалпы қағидалар негізге алынады. Осы қағидаларға сүйене отырып, нақты жағдайларға қатысты қорытындылар жасалады.
Бұл әдіс логикалық дәлелдеулер мен ғылыми талдауларда маңызды рөл атқарады. ғылыми танымда дедукция мен индукция бір-бірімен тығыз байланысты. Индукция арқылы жалпы заңдылықтар анықталса, дедукция арқылы сол заңдылықтар нақты жағдайларда қолданылып, тексеріледі.

Экскурсия – ақпарат алмасудың ерекше формасы болып табылады. Экскурсия барысында экскурсовод белгілі бір ақпаратты экскурсанттарға жеткізеді.
Бұл процесс тікелей байланыс арқылы жүзеге асады. Тікелей байланыс дегеніміз – ақпараттың бір бағытта берілуі. Яғни экскурсия жүргізуші нысандарды көрсетіп, олардың тарихы мен ерекшеліктерін түсіндіреді.
Экскурсия барысында экскурсоводтың сөзі, дауыс ырғағы, түсіндіру әдісі және көрсетілім тәсілі үлкен рөл атқарады. Тікелей байланыс экскурсияның негізгі ақпараттық арнасы болып табылады.

Кері байланыс

Кері байланыс – экскурсанттардың берілген ақпаратқа деген реакциясы.
Экскурсанттар экскурсия барысында сұрақ қоюы, пікір білдіруі немесе өз әсерлерін айтуы мүмкін. Бұл экскурсия жүргізушіге аудиторияның ақпаратты қалай қабылдап жатқанын түсінуге көмектеседі.
Кері байланыс экскурсияның тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Ол экскурсоводқа тыңдаушылардың қызығушылық деңгейін анықтауға және ақпаратты беру тәсілін өзгертуге көмектеседі.
Сонымен қатар кері байланыс экскурсия барысында диалогтық қарым-қатынасты қалыптастырып, тыңдаушылардың белсенділігін арттырады.

Қорытынды

Қорытындылай келе, экскурсиялық қызметте ғылыми таным әдістерін дұрыс қолдану өте маңызды. Экскурсия барысында индукциялық және дедукциялық әдістер ақпаратты жүйелі түрде жеткізуге көмектеседі. Индукциялық әдіс жеке деректер мен нақты нысандарды қарастыру арқылы жалпы қорытынды жасауға мүмкіндік береді, ал дедукциялық әдіс жалпы қағидалардан жеке мысалдарға көшу арқылы түсіндіруді қамтамасыз етеді.

Сонымен қатар экскурсия барысында ақпараттық үдеріс жүзеге асады. Бұл үдерісте экскурсовод пен экскурсанттар арасында тікелей және кері байланыс қалыптасады. Тікелей байланыс арқылы экскурсия жүргізуші ақпаратты жеткізсе, кері байланыс тыңдаушылардың реакциясы мен пікірлері арқылы көрінеді.

Осы әдістер мен байланыс түрлерін дұрыс қолдану экскурсияның тиімділігін арттырып, тыңдаушылардың танымдық қызығушылығын күшейтеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

Бақылау сұрақтары:

1. Экскурсиядағы индукциялық таным әдісін сипаттаңыз. 2.Экскурсиядағы дедукциялық таным әдісін түсіндіріңіз.

3. Ақпараттық үдерістегі тікелей және кері байланыстарға сипаттама беріңіз.

4. «Индукция» дефинициясы жайлы не айтасыз?

5. «Дедукция» дефинициясы жайлы не айтасыз?

Пайдаланылған әдебиеттер

Әдебиеттер:

1. Савина Н.В., Горбылева З.М. Экскурсоведение: Учебное пособие. Минск, 2004.
2. Емельянов Б.В. Экскурсоведение. Учебное пособие. М., 2002.
3. Райымханова К.Н., Қатран Д. Музей ісінің теориясы мен практикасы. Алматы, 2001
4. Дькова Р.А. Основы экскурсоведения. М., 1985. 255 с.